

recenze

Jindřich Kovář

ISLÁM: IDEÁL A SKUTEČNOST

Pod tímto názvem vyšla další publikace skupiny pracovníků Orientálního ústavu ČSAV, zabývající se touto vysoce aktuální problematikou.¹ Recenzovaná kniha představuje logické završení dosavadního úsilí našeho nejpovolanějšího vědeckého pracoviště přiblížit českému čtenáři nejrůznější stránky a sféry vlivu tohoto světového náboženství. Po dříve vydaných knihách,² které ukazovaly, jak islám ovlivňoval a dosud nemalou měrou ovlivňuje zejména sféru politiky a místo muslimských států ve světě, přistoupili autoři nynější publikace ke kroku z hlediska naší veřejnosti snad nejpotřebnějšímu, k tomu, aby souhrnně osvětlili islám sám o sobě. Je nutno hned v úvodu říci, že se jim to podařilo. Čtenáři se dostala do rukou kniha, která podává čtivou formou základní charakteristiky islámu, vysvětluje hlavní pojmy, přibližuje mu islámské instituce atd. Autorský kolektiv přitom vychází nejen z teorie a z toho, co je psáno, ale i z praxe a z toho, jak jsou předpisy islámu prakticky uplatňovány. V tomto ohledu je skutečně oprávněný podtitul knihy *Ideál a skutečnost*. Autorům se podařilo zachytit různé interpretace předpisů, aniž zabředli do přílišných podrobností.

Za poněkud složitým názvem první kapitoly *Hranice víry* a rozumu najde čtenář i výklad takových pojmů jako kacířství, poslední soud, peklo a ráj a může srovnávat s tím, jak je interpretuje křesťanství. Dostává se mu i odpovědi na otázku, zda korán je muslimskou biblí.

¹ Viz Křikavová, A., Mendel, M., Müller, Z.: *Islám: ideál a skutečnost*. Panorama. Praha 1990, 367 s.

² Jejich přehled viz recenze publikovaná v *Mezinárodních vztazích*, č. 5/1990.

Dvě následující kapitoly *Morálka* a *právo* a *Náboženství a stát* pak rozšiřují tematiku, jež se objevila již v některých předcházejících publikacích o islámu. Přednosti nynějšího podání spočívají v soustavnosti a ve čtivosti. Ke klíčovým částem recenzované knihy náleží kapitola čtvrtá, zabývající se tím, čemu muslimové říkají pět sloupů víry. K nim patří vyznání víry, modlitba, půst, almužna (zakát) a pouť do Mekky. Živé popsání tohoto posledního sloupu jistě zaujme každého čtenáře. Autoři se přirozeně zabývají i svatou válkou (džihád), jež je někdy přiřazována ke sloupům víry. Možná měli autoři věnovat více pozornosti těm interpretacím džihádu, které tento pojem chápu obecněji jako úsilí prospěšné islámu a muslimům a nespojují je s ozbrojeným bojem. Nejnověji jsme byli svědky pokusu zneužít džihádu při konfliktu v Perském zálivu.

Islám ovlivňuje do značných podrobností každodenní život muslimů i celým systémem zákazů. Jsou obsaženy v koránu i v tradicích a právních předpisech a tresty za jejich překračování byly praktikovány v různých muslimských zemích různou měrou, přičemž celkově se od nich spíše pouštělo. Aktuálními se staly znovu od 70. let, kdy se projevují (opět nerovnoměrně a nestejně rigorózně) snahy o návrat k liteře předpisů. Autoři rozebírají tradiční tresty za vraždu, krádež i cizoložství. Ukazují však, že zákaz požívání alkoholu, který je rovněž hluboce vryt v povědomí nemuslimů, není v koránu, jak se zdá, tak jednoznačně zakotven. Pasáž nazvaná *Meta-morfózy trestního práva* ukazuje složitost této problematiky v různých zemích i v průběhu věků.

Název úvodní části šesté kapitoly *Islámská žena - příběh stokrát obehnaný lapidárně* vyjadřuje, jak často se toto téma stává předmětem nejen učených diskusí, ale též méně poučených debat, legend a fám. Autoři uvádějí na pravou míru mnohdy mylné představy, zejména křesťanů, o „ženských“ a intimních tématech islámu, jako je rouška, harém, láska a sexualita, rozvod, islámská rodina. Výmluvný je též název podka-

pitoly Sňatek a mnohoženství - vyvrácení legendy. Autoři srovnávají postavení muslimské ženy v různých historických obdobích a ukazují (byť ne zcela důsledně), že vinu na její neutěšené situaci nemá zcela náboženství samo o sobě, neboť předpisy (zejména rané, z koránu) nezatěžují ženu tolik jako pozdější tradice. Návrat ke koránu by tudíž skutečně mohl postavení ženy do určité míry ulehčit. Kromě toho jsou předpisy dílem lidským a islám jimi spíše sankcionoval společenské zvyklosti toho kterého období, a tudíž nebyl prvotní příčinou těžkého postavení ženy. Tyto pasáže recenzované knihy a zejména podkapitola o islámské rodině by mohly být i užitečné pro ty naše ženy, které uvažují o tom, zda se vdát do muslimských zemí. Připomínka, že sice „rodina je prostorem, v němž děti nemohou ‚uklouznout‘, ale že je zároveň svěřací kazajkou, která činí manželský život nesnesitelným pro ty, kteří jsou schopni si představit alternativní způsob soužití“ (s. 205), je skutečně vážná.

Publikace je po dlouhých letech první knihou, která se zabývá též kulturou islámského světa v jejím širokém slova smyslu. Slovesné kultuře je věnována celá kapitola. S islámem je nejvíce spojena arabština - jazyk Muhammadův a koránu i dalších základních textů. K jazykům islámského světa dále patří hlavně perština a turečtina, přičemž ti, kteří jimi dnes hovoří, se díky islámu do značné míry kulturně sblížili. Zvláštní pasáž je věnována arabskému písmu, jež je nejen prostředkem komunikování, ale (díky kaligrafii) též uměleckým projevem, neomezujícím se jen na vlastní psací materiál. Ukázkami kaligrafie se ostatně otevírá každá kapitola recenzované knihy. Čtenář jistě uvítá podkapitulu o arabském divadle.

Osmá kapitola se zabývá nejlepšími díly výtvarné kultury. Autoři rozebírají závažnou otázku vztahu islámu a výtvarného projevu, výrazně ovlivněnou zákazem zobrazovat živé tvory, což vedlo k tomu, že sochařství jako obor umělecké činnosti bylo zcela utlumeno. Zato stavitelství, a to jak sakrální, tak profánní, doznalo velkého rozvoje. Autoři však nesledují jen díla monumentální, ale

zabývají se i architekturou prostých lidských příbytků. K tomu pak přistupuje pasáž o zahradách a o opatřování vody, která na Blízkém východě více než kde jinde je základem veškerého života. Jako praktický návod pro návštěvníky muslimských zemí slouží podkapitola o tavních bazarech.

Recenzovaná kniha je doplněna fotografiemi, seznamem nejdůležitější naší i cizí literatury, kterou sehnat však nebude snadné. K máni je v knihovnách, nikoli však v knihkupectvích. Ale ani publikaci, o níž píšeme, již na pultech knihkupectví nenaleznete, neboť byla vydána v nákladu sice o něco větším než předcházející české knihy o islámu, ale vzhledem k velkému zájmu naší veřejnosti o toto téma stále nedostačujícím.